

არსებული ეკონომიკური სისტემების პრაქტიკული მოდელირება

რეზო შავაძე
სტუდენტორიანტი

SUMMARY

Rezo shavadzePHD
student Georgian Technical University

The present article - "Practical modeling of current Economic Systems", presented at the conference, enables to demonstrate modern challenges of global economics and its solutions by one conception.

Existing economic systems still can't manage to make personal freedom and well-being achievable. They put a human in marginal frames and feed themselves with human's consumer nature.

The presented article aims to outline the postulate of new economic discipline, where the human nature will not be subordinated to serving the system, where the personal freedom and well-being will be achievable based on human needs and abilities.

Key words: Economic system, money, social, individual, paradigm, fiscal system, profit tax and VAT, market.

* * * *

დღევანდელ ცივილიზებულ სამყაროში ფაქტიურად აღარ არსებობს დედამიწის რომელიმე ერთ გეოგრაფიულ არეალში აბსოლუტურად ჩაკეტილი ისეთი ეკონომიკური სისტემა, რომელიც აქტიურად გადაჯაჭვული არ არის სხვა ეკონომიკურ სისტემებთან. არსებული ეკონომიკური სისტემები ჰქმნიან ერთიან მსოფლიო გლობალურ ეკონომიკას.

შეუძლებელია ეკონომიკა განვიხილოთ ადამიანისაგან განყენებულად. არ არსებობს ადამიანი, არ არსებობს ეკონომიკა. ეკონომიკა წარმოადგენს ადამიანის სოციალური ცხოვრების პარადიგმას. მიუხედავად იმისა, რომ სხვადასხვა ეკონომიკურ სისტემაში ამ ეკონომიკური სისტემის შესაბამისი სოციალური და ეკონომიკური ურთიერთობები წამოიშვება და ყალიბდება ადამიანებს შორის, რომელიც შესაძლოა რადიკალურად განსხვავდება სხვა ეკონომიკურ სისტემაში არსებული სოციალური და ეკონომიკური ურთიერთობებისაგან, მათ - არსებულ ეკონომიკურ სისტემებს უმთავრესი საერთო მახასიათებლები გააჩნიათ: ადამიანი, მისი სურვილები და გაცვლა.

თანამედროვე სამყაროში ეკონომიკური სისტემები დაფუძნებულია ფულად სისტემებზე. დღემდე არსებული საზოგადოებრივ-ეკონომიკური ფორმაციები გაჯერებული იყო და არის ფულით. ფული წარმოადგენს გაცვლის უნივერსალურ საშუალებას. ნებისმიერ ეკონომიკურ სისტემაში, ადამიანის კეთილდღეობა დამოკიდებულია იმაზე, თუ, როგორ ახერხებს ადამიანი გაცვლის უნივერსალური საშუალების

- ფულის მოპოვებას და გადაცვლას მის სურვილებში, რამდენად შესატყვისია ადამიანის გამოიმუშავებული ფული მის მიერ დახარჯულ ენერჯიასთან და ამ ფულის გადაცვლა (ხარჯვა) ადამიანის მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად. თუ თვალს გადავაკლებთ დღეს კლასიფიცირებულ ეკონომიკურ სისტემებს, კაპიტალისტურ, სოციალისტურ და შერეულ ეკონომიკურ სისტემებს, ნათლად დავინახავთ, რომ თითოეული მათგანის არსებობის მთავარი განმაპირობებელი ფაქტორი გახლავთ ფული.

არსებული ეკონომიკური სისტემები ჰქმნიან შრომით ბაზარს, სადაც ინდივიდს შესაძლებლობა ეძლევა თავისი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად გამოიმუშაოს უნივერსალური გაცვლის საშუალება - ფული. მსოფლიოს სხვადასხვა სახელმწიფოებში თანამედროვე ადამიანის ბედნიერების ინდექსის გაზომვა ხდება უმთავრესად რამოდენიმე ძირითადი ეკონომიკური ფაქტორის არსებობით, მათ შორის უმნიშვნელოვანესია და უნდა არსებობდეს: ინდივიდისათვის კვალიფიკაციის შესაბამისი ხელმისაწვდომი სამუშაო ადგილი, თავისუფალი ნორმირებული შრომა, შრომის ჯანსაღი გარემო პირობები და შრომის სამართლიანი ანაზღაურება.

თანამედროვე ეკონომიკურ სამყაროში უმთავრესია გაცვლის განმაპირობებელი ორი უმთავრესი ფაქტორი: მოთხოვნა და მიწოდება, ასევე უმნიშვნელოვანესია მოთხოვნასა და მიწოდებას შორის დაცული იქნეს ბალანსი. მოთხოვნა/მიწოდება წარმოშობს სანარმოო ურთიერთობებს, რაც შრომის ბაზრის არსებობის ერთადერთი განმაპირობებელი ფაქტორი გახლავთ. თუ არ იარსებებს მოთხოვნა, ვერ იარსებებს წარმოება და შესაბამისად შრომის ბაზარი. ხშირად მოთხოვნასა და მიწოდებას შორის ბალანსის დარღვევა იწვევს ეკონომიკურ კრიზისებს, რაც გამოსახვას პოვებს ფულის ინფლაციაში, საქონლის დეფიციტში, საქონელზე ფასების ზრდაში, შრომის ბაზრის რღვევაში, სამუშაო ადგილების შემცირებაში და ასე შემდეგ.

დღეს, კაცობრიობა მიზანსწრაფულია თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის მშენებლობისაკენ და მიჩნეულია, რომ საბაზრო ეკონომიკას კაცობრიობის განვითარების ამ ეტაპზე უკეთესი ალტერნატივა არ გააჩნია, თუმცა არსებობს უამრავი ხელშემშლელი ფაქტორი რაც ხელს უშლის თავისუფალი ბაზრის ჩამოყალიბების პროცესს, მათ შორის უმთავრეს ხელშემშლელ ფაქტორებად გვევლინება ტრადიციული სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური სახელმწიფო სისტემები, მოძველებული საგადასახადო სისტემები და რელიგიური დოგმატური წარმოდგენების გავლენები ეკონომიკურ ცხოვრებაზე.

თუ ჩვენ გვინდა სამყარო დავასახლოთ ბედნიერი ადამიანებით, მოვსპოთ საწარმოო ურთიერთობების მომაკვდინებელი გავლენა დედამიწის ეკოლოგიაზე და დედამიწის ბუნებრივი რესურსები გამოვიყენოთ რაციონალურად და კაცობრიობა გადავიყვანოთ განვითარების ახალ საფეხურზე, უნდა მოვახდინოთ საწარმოო ურთიერთობების, შრომითი ბაზრის და ფულადი სისტემის ევოლუციონირება, კერძოდ: სამეწარმეო-ეკონომიკური საქმიანობა - ბიზნესის კეთება, ნებისმიერ ქვეყანაში დაკავშირებულია გარკვეულ გადასახადებთან და სამეწარმეო საქმიანობის ადმინისტრირებაც მორგებულია ამ საგადასახადო სისტემებზე, რომლებიც გვევლინებიან თავისუფალი ბიზნესის განვითარების უმთავრეს ხელშემშლელ ფაქტორებად. შესაძლებელია დაბეჯითებით ითქვას, რომ არსებული საგადასახადო სისტემები, პირდაპირ წინააღმდეგობაში მოდის თავისუფალი ბაზრის არსებობის იდეასთან და შეუძლებელს ხდის თავისუფალი ბაზრების მშენებლობას მსოფლიო გლობალურ ეკონომიკაში.

თუ ჩვენ უარს ვიტყვით არსებულ ტრადიციულ საგადასახადო სისტემებზე და ბიზნესს და შრომით ბაზარს დავაშენებთ ახალ ევოლუციურ მიდგომებზე, არამარტო პროგრესირებადად შეიცვლება ეკონომიკური - სამეწარმეო ურთიერთობები, ასევე გარდაიქმნება ტრადიციული სახელმწიფო პოლიტიკური სისტემები და თვით ადამიანის ცხოველმყოფელი მავნე გავლენა ეკოლოგიაზე, ადამიანი, როგორც სოციალური არსება განვითარების შეუქცევად ახალ საფეხურზე გადავა. მაგალითისათვის გავაკეთოთ დაშვება:

მსოფლიო საგადასახადო სისტემებში არსებობს ორი უნივერსალური ტიპის გადასახადი: მოგების გადასახადი და დამატებული ღირებულების გადასახადი - დღგ (მსოფლიოში საგამონაკისო შემთხვევას წარმოადგენს აშშ, მხოლოდ აქ არ არსებობს დღგ-ს გადასახადი). მსოფლიო ეკონომიკაში არსებულ საგადასახადო სისტემებს უნივერსალური მიდგომა გააჩნიათ ფასიანი ქალაქების (აქციების) მიმოქცევასთან დაკავშირებით, ისინი გათავისუფლებულნი არიან დღგ-ს გადასახადისაგან (საქართველოს საგადასახადო კოდექსი). ფასიანი ქალაქების ბაზარზე მიმოქცევის კომპონენტის შემოტანით, შეგვიძლია ავავოთ მოთხოვნა - მიწოდების ისეთი ოპერაციული სისტემა, რა დროსაც საქონლის წარმოება და მისი საბოლოო მიწოდება მოთხოვნის ადრესატზე გათავისუფლებული იქნება დღგ-ს და მოგების გადასახადებისაგან. მოგების და დღგ-ს გადასახადებს ძირითადად წარმოშობს საქონლის თვითღირებულების ფასს და მისი რეალიზაციის ფასს შორის ფასნამატი სხვაობა. თუ ჩვენ შევქმნით სპეციფიკურ ელექტრონულ ბაზარს, სადაც საქონელს და ფასიან ქალაქს გავყიდით ერთ ლოტად, რა დროსაც ამ პირობით ლოტში სარეალიზაციო საქონლის ღირებულების ხვედრითი წილი იქნება მისი თვითღირებულება, ხოლო საქონლის რეალიზაციის ფასნამატი ღირე-

ბულების სიმძიმე გადატანილი იქნება ფასიან ქალაქზე, ასეთ დროს მოთხოვნა - მიწოდების პროცესში ჩვენ მივიღებთ დღგ-საგან და მოგების გადასახადისაგან თავისუფალ ოპერაციას, რომელიც სამეწარმეო-ეკონომიკურ საქმიანობას განვითარების ახალ საფეხურზე გადაიყვანს, რომელიც საშუალებას იძლევა მსოფლიო ეკონომიკაში არსებული ფულადი სისტემა ჩავანაცვლოთ და შევქმნათ ეკონომიკაში ახალი სოციალური წესრიგი.

არსებული ეკონომიკური სისტემების ევოლუციური გზით მოდელირებისათვის გასათვალისწინებელია კაპიტალის ქცევის წესი, მას ველური დაუმორჩილებელი ბუნება გააჩნია, ამიტომაც ჩვენ ხელი უნდა ავიღოთ ისეთი ეკონომიკური სისტემების ან მოდელის შემოღებისაგან, რომელიც კაპიტალის კონტროლს ისახავს მიზნად. ჩვენ შევხებით არსებულ ეკონომიკურ სისტემებს, რომელთა სიცოცხლის უნარიანობა მთლიანად დამოკიდებულია მომხმარებელზე, რომელიც ამავდროულად, ამ ეკონომიკურ სისტემაში დასაქმებულის სტატუსის მატარებელია და ამავდროულად, გარკვეული ეკონომიკური თვალსაზრისით წარმოების იარაღი.

არსებულ ეკონომიკურ სისტემებში, წარმოებაში დასაქმებულის (იგივე მომხმარებლის) შრომის ანაზღაურება ხორციელდება ფულით. ფული თანამედროვე სამყაროში, გახლავთ ერთადერთი უნივერსალური გაცვლის საშუალება. დასაქმებული ადამიანი, წარმოების პროცესში ხარჯავს დროს და ენერგიას, რის სანაცვლოდაც ღებულობს ფულად ანაზღაურებას. დასაქმებული, დახარჯული დროის სანაცვლოდ ღებულობს ქალაქის ფულს, რომელიც არასდროს არ არის დასაქმებულის მიერ დახარჯული დროისა და ენერგიის ეკვივალენტი, და თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ ფულადი სისტემა მუდმივად განიცდის ინფლაციას დასაქმებული დახარჯული დროისა და ენერგიის ეკვივალენტ შემხვედრ ანაზღაურებას ვერასდროს მიიღებს. ამის საპირისპიროდ გავაკეთოთ დაშვება და ეკონომიკურ საწარმოო ურთიერთობებში გაცვლის საშუალებად ფულის ნაცვლად ვაქციოთ ადამიანის მიერ შრომაში დახარჯული ენერჯია. თანამედროვე ტექნოლოგიები იძლევა ყველაფრის დათვლის და აღრიცხვის საშუალებას. მოვიყვან შემდეგ მაგალითს:

პირობითად, ადამიანის შრომისუნარიანობის პერიოდი განვსაზღვროთ 30 წლით. გავაკეთოთ დაშვება და ვთქვათ, ამ პერიოდში საშუალოდ დახელოვნებულ ადამიანს შეუძლია 60 მაგიდის დამზადება. შრომისუნარიანობის დრო — 30, შეფარდებული წარმოებული მაგიდების რაოდენობასთან 60-თან, ტოლია 0.5. აღნიშნულიდან გამომდინარე ერთ მაგიდაზე დახარჯული ენერჯია ტოლია 0.5 ერთეული დროის. შესაბამისად ამ მაგიდის დროში გამოსახული ღირებულებაც გახლავთ 0.5. ერთი მაგიდის დამზადებით ადამიანის შრომისუნარიანობის პერიოდს - 30 წელს აკლდება 0,5 და ხდება 29,5.

მაგალითისათვის ავიღოთ სკამების დამზადება-

შისაშუალო დახელოვნებული ადამიანი, რომელსაც შეუძლია 30 წლის განმავლობაში 120 სკამის დამზადება. შრომისუნარიანობის დრო 30 შეფარდებული წარმოებული სკამების რაოდენობასთან 120-თან, ტოლია 0,25. აღნიშნულიდან გამომდინარე ერთ სკამზე დახარჯული ენერჯია ტოლია 0,25 ერთეული დროის. შესაბამისად ამ სკამზე დროით გამოსახული ღირებულება ც გახლავთ 0,25. ერთი სკამის დამზადებით ადამიანის შრომისუნარიანობის პერიოდს - 30 წელს აკლდება 0,25 და ხდება 29,75.

პირველ მაგალითში აღნიშნული ადამიანის მიერ, ერთი მაგიდის დამზადებით გამოიმუშავებული ენერჯია - 0,5 შეიძლება გადაიცვალოს 2 სკამში.

მითითებული მაგალითებით ნაჩვენებ იქნა მარტივი მოდელი, იმის თაობაზე, თუ როგორ შეიძლება წარმოების პროცესში, დროში დახარჯული ენერჯია გამოყენებული იქნეს უნივერსალური გაცვლის საშუალებად.

ასევე ვიზუალიზაციისათვის წარმოვადგენ მეორე მარტივ მოდელს:

პირობითად სამეურნეო წლის დასაწყისში, ადამიანი შექმნილ, წარმოდგენილ სისტემას ელექტრონულად უკვეთავს რამოდენიმე ვარიაციიდან ან/და უშუალოდ მის მიერ შედგენილ და შერჩეულ საარსებო კალათას, წლის განმავლობაში მისი პირადი საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად, რა დროსაც სისტემა ავტომატურად თვლის მთელი წლის განმავლობაში მთელი მოსახლეობის ცხოვრების უზრუნველსაყოფად რა ოდენობის პროდუქცია უნდა აწარმოოს და ამისათვის რა შრომა უნდა დაიხარჯოს. ამის პარალელურად კი, საარსებო კალათის შემკვეთს სისტემა სთავაზობს მის მიერ შეკვეთილი საარსებო კალათის ღირებულების გამოიმუშავებას მისი კვალიფიკაციის

შესაბამის სამუშაო ადგილზე დასაქმებით.

ამ, მოდელის დანერგვით ადამიანი უარს ამბობს ფულად სისტემაზე და ექსპლუატირებულ შრომაზე. გამოიმუშავებს ზუსტად იმდენს, რამდენიც მას სჭირდება. ადამიანი ხდება რაციონალური და აღარ ახდენს ჭარბ წარმოებას. ასევე ადამიანი აღარ არის ჩამოკიდებული კაპიტალზე და არ ებრძვის მას. ეს ეკონომიკური სისტემა, ყოველგვარი რევოლუციის და ძალადობის გარეშე გარდაქმნის არსებულ ეკონომიკურ სისტემებს მის ნაწილებად. ამ სისტემაში მდიდარს არავინ ებრძვის და ამავედროულად ამ სისტემას არ ჰყავს ღარიბები. აღარ ხდება მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისები და ომები. ადამიანი აღარ არის ექსპლუატირებული, იგი ხდება აბსოლუტურად თავისი თავის უფალი.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კაპიტალის ბაზრის განვითარების სტრატეგია -2016 წლის აპრილის თვის ანგარიში. ავტორი - კაპიტალის ბაზრის სამუშაო ჯგუფი: საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო, საქართველოს ეროვნული ბანკი
(http://www.economy.ge/uploads/meniu_publicaciebi/ouer/kapitalis_bazris_ganvitarebis_strategia.pdf;
2. საგადასახადო სისტემები. ავტორი: საქართველოს ეროვნული ბანკი. <https://www.nbg.gov.ge/index.php?m=110> ;
3. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, პარლამენტი: N35591; 17/09/2010 წ;
5. „ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ“ საქართველოს კანონი, პარლამენტი N1745; 24/12/2018 წ.;